Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti *Musiqi elmi, mədəniyyəti və təhsilinin aktual problemləri* №1, 2023, **s. 50-53**
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет *Актуальные проблемы музыкальной науки, культуры и образования* №1, 2023, **с. 50-53**
Azerbaijan State Pedagogical University *Actual problems of the science, culture and education of music* №1, 2023, **pp. 50-53**

UOT 37.01

Leyla Şahin qızı Abdullayeva,
magistrant
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti,
AZ 1000, Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli küçəsi, 68
E-mail: leyla2001.la@gmail.com

MÜƏLLİMİN HUMANİST KEYFİYYƏTLƏRİ

Açar sözlər: *humanistlik, sosial, vətənpərvərlik, avtoritar üslub, novator, təlim-tərbiyə*

Humanizm prinsipi müəllimlik peşəsinin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Müəllim insanları, o cümlədən öz yetişdirmələrini dərin məhəbbətlə sevib hörmət etməlidir. Yalnız sevgi ilə ən çətin, ən acı şeylər uşaqlara öyrədilə və çatdırıla bilər. Humanizm müəllimin uşaqlara hədsiz diqqət və qayğısı, həssaslığıdır. Humanizm prinsipi tələb edir ki, müəllimlər məktəbdə uşaqların rahatlığının qayğısına qalsın, onları döymədən, söymədən, təhqir etmədən təlim və tərbiyə etsinlər.

Müəllimin humanizmi onun rəftarında, davranışında, söhbətində, uşaqlara münasibətində özünü göstərməli və o hər zaman mehriban, səmimi olmalı, uşaqların səviyyəsinə enməyi bacarmalıdır. Uşağın ləyaqətinə hörmət etmək müəllimin öz ləyaqətini qat-qat yüksəldir.

Л.Ш.Абдуллаева

ГУМАНИСТИЧЕСКИЕ КАЧЕСТВА УЧИТЕЛЯ

Ключевые слова: *гуманизм, социальный, патриотизм, авторитарный стиль, новатор, воспитание*

Принцип гуманизма является неотъемлемой частью педагогической профессии. Учитель должен глубоко любить и уважать людей, в том числе своих воспитанников. Любовь к своим ученикам является важнейшим ресурсом в благополучном обучении и воспитании учащихся. Гуманизм – это чрезвычайная чуткость, внимание и забота педагога о детях. Принцип гуманизма требует, чтобы учителя заботились о комфорте детей в школе, обучали и воспитывали их без оскорбления, ругательств и применения физической силы.

Гуманизм учителя должен проявляться в его обращении, поведении, разговоре, отношении к детям, учитель должен быть доброжелательным и искренним по отношению к детям, он должен уметь спускаться до их детского уровня. Уважение достоинства ребенка значительно развивает чувство собственного достоинства учителя.

L.S.Abdullayeva

HUMANISTIC QUALITIES OF A TEACHER

Keywords: *humanism, social, patriotism, authoritarian style, innovator, education*

The principle of humanism is an integral part of the teaching profession. A teacher should love and respect people, including his own students, with deep love. Only with love, the most difficult and bitter things can be taught and passed on to children. Humanism is the teacher's extreme attention, sensitivity, and concern for children. The principle of humanism requires that teachers take care of children's comfort at school, train and educate them without beating, cursing, or insulting them.

The teacher's humanism should show itself in his every attitude, behavior, conversation, and he should always be kind, sincere, and be able to come down to the level of children. Respecting the child's dignity greatly increases the teacher's own dignity.

Müəllim əməyi özü humanist bir missiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Müəllim elə bir fəaliyyətlə məşğuldur ki, bu fəaliyyət bilavasitə tərbiyə olunan şəxsiyyətin və bunun nəticəsi kimi cəmiyyətin gələcəyi ilə bağlıdır. Bu isə ümumbəşəri humanist məqsəddir.

Müəllim bu gün yaşayır, bu gün çalışır. Lakin onun gördüyü işlər gələcəyə yönələn işlərdir. O, bu gün apardığı təlim-tərbiyə işləri ilə öz xalqının milli-mənəvi sərvətlərinin, eləcə də ümumbəşəri dəyərlərin qoruyucusu kimi çıxış etməklə yanaşı, həm də gələcək cəmiyyətin əsasını qoyur (1,42).

Humanizm, ilk növbədə, bu məqsədin, bu missiyanin özünün daxilində və müəllim ifadəsinin özündə mövcuddur. Müəllim o zaman əsl müəllim kimi uşaqların qəlbinə yol tapır ki, məhz bu keyfiyyət onun biliyi, elmi, öyrətmək həvəsi ilə birləşərək bir vəhdət təşkil etsin. Görkəmli rus yazıçısı və pedaqoqu L.N.Tolstoy bu münasibətlə yazırdı: "Əgər müəllim yalnız işi sevirsə, o yaxşı müəllim olacaqdır. Əgər müəllim şagirdi yalnız bir ata və bir ana kimi sevirsə, o bütün kitabları oxuyan, lakin nə işə, nə də şagirdlərə məhəbbəti olmayan

müəllimdən daha yaxşı müəllim olacaqdır. Əgər müəllim sənətinə və şagirdlərə olan məhəbbətini özündə birləşdirirsə, o kamil müəllimdir".

XX əsrin sonlarından pedaqogikada humanist meyllərin güclənməsi, insan amilinin önə çəkilməsi, şəxsiyyətyönümlü təhsil məsələsinə böyük diqqət verilməsi müəllim peşəsinin humanist istiqamətinə daha ciddi yanaşmalara səbəb olmuşdur. Müəllimin (avtoritar üslubunun əksinə olaraq) sinifdə şagirdləri fəal əməkdaşlığa cəlb edə bilməsi, şagirdi obyekt səviyyəsindən çıxararaq özünə tərəf – müqabil etməsi, fəaliyyətini "subyekt-subyekt" əsasında təşkil etməsi, təlim- tərbiyə işlərində şagird şəsiyyətinə hörmətlə yanaşması kimi məsələlər müəllim fəaliyyətinin humanist istiqamətinə yeni çalarların daxil olması zəruriyyətini daha da artırmışdır. Əbdül və Hikmət Əlizadələr yazırlar: "Məktəbin humanistləşdirilməsi təlim prosesində yeni tipli müəllim – şagird münasibətlərinin bərqərar olmasını nəzərdə tutur. Şagirdin insan ləyaqətinə hörmət etmək, ona etibar və inamla yanaşmaq, bir şəxsiyyət kimi onun, tələbatları və mənafeyi ilə hesablaşmaq – məhz bu keyfiyyətlər müəllimlərin şagirdlərlə münasibətlərinə nurlu insani çalarlar bəxş edir".

Şagirdlərdə inam və cəsarət formalaşdırmaq lazımdır. Müəllim şagirdlərə inandığını, onları sevdiyini, hər bir şagirdə güvəndiyini özünün sözü, hərəkət və davranışı ilə hiss etdirməli, bildirməlidir. Şagirdlərə elə münasibət göstərilməlidir ki, onlar, sadəcə, uşaq və şagird deyil, cəmiyyətin fəal və gərəkli bir üzvü olduqlarına inansınlar.

V.A.Suxomlinski yazırdı: "Tərbiyəçinin ən qiymətli keyfiyyətlərindən biri insanlıqdır, uşaqlara dərin məhəbbətdir, atanın, ananın səmimi nəvazişi ilə müdrik ciddiliyini və tələbkarlığını özündə birləşdirən məhəbbətdir".

"Yaxşı müəllim nə deməkdir" sualına V.A.Suxomlinski belə cavab verirdi: "O, ilk növbədə, uşaqları sevən insandır, onlarla ünsiyyətdən sevinc tapır, inanır ki, hər bir uşaq yaxşı insan ola bilər, uşaqlarla dostluq etməyi bacarır, uşaqların sevincini və kədərini ürəyinə sala bilir, uşağın qəlbini oxuyur və heç vaxt unutmur ki, özü də vaxtilə uşaq olub".

"Təhsil Haqqında" qanunda təsbit olunduğu kimi, "müəllimin vəzifəsi Azərbaycan dövləti qarşısında öz məsuliyyətini dərk edən, xalqın milli ənənələrinə və demokratiya prinsiplərinə, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət edən, vətənpərvərlik və azərbaycançılıq ideyalarına sadiq olan, müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaş və şəxsiyyət yetişdirməkdir" (3).

Humanizm pedaqoji peşənin təkcə xüsusiyyəti deyil, eyni zamanda onun atributlarından biridir. Süni, avtoritar yolla qazanılan nüfuzdan fərqli olaraq, öz yetirmələrinə hörmətlə, qayğı ilə yanaşan, onu şəxsiyyət kimi qəbul edən, onları sevən müəllimlərin şagirdlərə məhəbbəti həmişə dərin, şagirdlərin isə onlara inamı möhkəm olur. O müəllim özünü xoşbəxt hesab edə bilər ki, uşaqlar onun dərslərinə həvəslə gəlirlər, ayrıldıqda isə onunla yenidən görüşmək arzusu ilə sabahı gözləyirlər.

Pedaqoji peşədə humanizm heç də müəllim tələbkarlığını inkar etmir və hamıya, hər şeyə güzəşt edilməsi demək deyildir. Əksinə, burada hörmət və tələbkarlığın elə bir sintezi reallaşır ki, şagird şəxsiyyətinin inkişafı üçün real imkanlar yaranır. Belə şəraitdə şagird öyrənməyə, daha çox bilməyə həvəsli və maraqlı olur. Yaradılmış şərait, qarşılıqlı münasibət şagirdlərin gələcək inkişafına yeni-yeni impulslar verir, onlarda stimullar yaradır. Buna görə də "Müəllim – şagird münasibətlərinin humanistləşdirilməsi böyük bir anlama – şagirdin bir şəxsiyyət kimi formalaşmasına, inkişaf etməsinə, özünü aktuallaşdırması üçün şəraitin yaradılmasına xidmət etməlidir".

Şagird şəxsiyyətinə humanist yanaşma mövqeyi həmçinin, pedaqoji ustalığa gedən ən mühüm yollardan biri, bəlkə də, birincisidir. Qabaqcıl və novator müəllimlərin təcrübəsi göstərir ki, pedaqoji prosesin əsasında bu varsa pedaqoji ustalığın digər yollarını tapmaq, onun incə çalarlarını öyrənmək, tətbiq etmək bir o qədər çətin olmur. Əgər bu yoxdursa, hətta ən kəsərli metodların, yolların tətbiqi belə faydasız olacaqdır. Ən qabaqcıl texnologiyaların tətbiqi də, müəllimin öz üzərində daimi işləməsi də, özünü təkmilləşdirmə marağı da məhz, ilk növbədə, humanizmdən, öz peşəsini və uşaqları sevməsindən irəli gəlir (2,145).

ƏDƏBİYYAT

1. İlyasov M.İ. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri. Elm və təhsil, Bakı-2018
2. İlyasov M.İ. Müəllimin pedaqoji ustalığı. Elm və təhsil, Bakı-2013.
3. https://muallim.edu.az

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 01.05.2023
Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 10.05.2023
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 01.06.2023
Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nelli Abutidze
ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 saylı qərarı ilə çap olunur.